

Dr hab. Bogusław Kopka
Profesor Akademii Zamojskiej

Recenzja

**Mateusz Kubicki, *Okupacja niemiecka w powiecie starogardzkim 1939–1945*,
Gdańsk: Wydział Historyczny Uniwersytetu Gdańskiego 2022, mps, ss. 491.**

**Praca doktorska napisana pod kierunkiem
dr. hab. Grzegorza Berendta, prof. UG**

Prezentowana rozprawa doktorska jest jak się wydaje pierwszym kompletnym opracowaniem historycznym dziejów powiatu starogardzkiego w okresie okupacji niemieckiej podczas II wojny światowej. Praca jest kompletna, zawiera wprowadzenie, jedenaście rozdziałów studium, podsumowanie, aneksy z autorskimi zestawieniami, wykaz skrótów i bibliografię. Zastosowane metody badawcze nie budzą zastrzeżeń. Dominuje krytyczna analiza źródeł historycznych, bardzo rozproszonych w różnych archiwach w Polsce i w Niemczech. Magister stwierdza we wstępie, że celem nadrzędnym pracy „było stworzenie jak najpełniejszego obrazu, który umożliwi potencjalnym czytelnikom zapoznanie się z okupacyjną rzeczywistością” (str. 6).

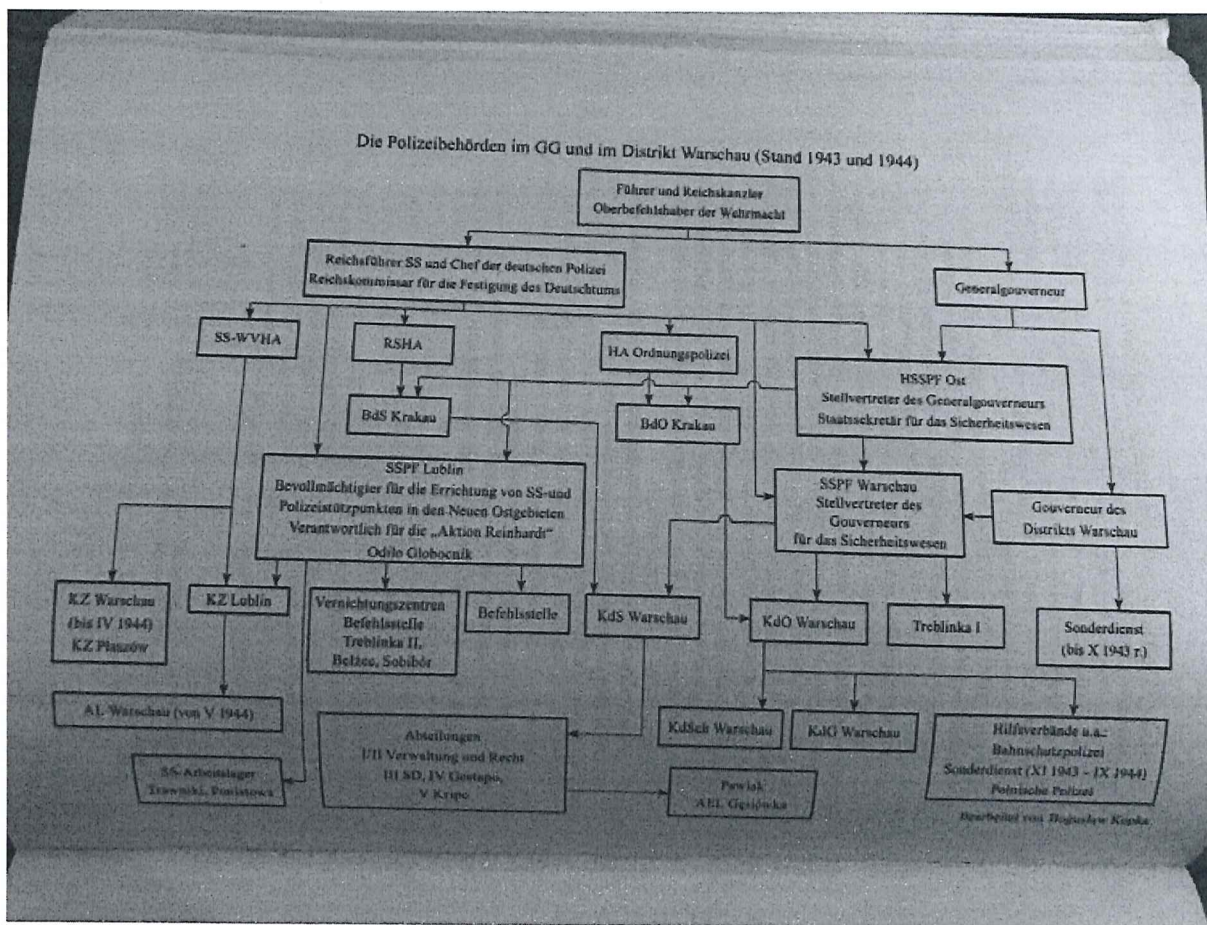
Cały wykład podzielony został na dwie części. W części pierwszej (rozdziały 1–6) zrekonstruowano struktury, obsadę personalną instytucji reprezentujących administrację okupanta na terenie powiatu starogardzkiego oraz przedstawiono niemiecką politykę terroru na tych terenach. W drugiej zaś części poruszono społeczno-gospodarcze kwestie, życie codzienne Polaków i Niemców. Układ dysertacji doktorskiej jest problemowo-chronologiczny. Jest to studium dokumentacyjno-analityczne.

Zanim napiszę końcową konkluzję recenzji, zwrócę uwagę na kwestie, które należałoby uzupełnić, poprawić, ewentualnie skorygować w druku:

B. Kopka

- 1) We wprowadzeniu na stronie piątej czytamy, że „od pierwszych tygodni wojny względem jego polskich mieszkańców zastosowano z pełną bezwzględnością germanizację, która przyniosła zniszczenie, śmierć, wypędzenia, bezprawne pozbawianie własności i równości społecznej”. Nie wiem, czy w stanach granicznych, w jakich żyli obywatele polscy podczas okupacji niemieckiej (ale też i sowieckiej) można w ogóle mówić w kategoriach nam współczesnych równości czy dyskryminacji (str. 392) itd. Na Zachodzie po upadku Muru Berlińskiego doszło do swoistej rewolucji w zakresie pojęć, polegającej na językowej manipulacji. W przypadku II wojny światowej takie określenie może być dla czytelnika mylące. Mamy wszak do czynienia z dwiema różnymi rozumianymi pojęciami równości społecznej: marksistowskie ujęcie równości społecznej i równość społeczna w ujęciu katolickiej nauki społecznej.
- 2) Skoro w powiecie starogardzkim dominowało rolnictwo jako dział gospodarki (por. str. 238), to proponowałbym w planie pracy (spisie treści) przesunąć rozdział ósmy dotyczący rolnictwa, leśnictwa i rybactwa przed siódmym pt. Przemysł, handel i usługi.
- 3) W podsumowaniu doktorant pisze o „germanizacji totalnej”. Nie wspomina jednak o wojnie totalnej, która miała miejsce wtedy na ziemiach polskich okupowanych. Celem wojny totalnej prowadzonej przez państwo totalitarne jest eksterminacja – genocide (ludobójstwo). Odsyłam do prac prof. Piotra Madajczyka oraz mojego artykułu pt. *Na początku był pokój. O wojnie totalnej w kontekście września 1939* [w:] *Wydarzenia bydgoskie 1939 roku*, red. B. Kopka, Warszawa 2022, s. 129–175.
- 4) W recenzowanej pracy brakuje mapy (map) powiatu starogardzkiego! Wizualizacja topograficzna jest bardzo ważna do pełnego opisu rzeczywistości. Taką mapę można było zamieścić w Aneksie.
- 5) Na stronie 406 w Aneksie zamieszczono schemat organizacyjny Volksdeutscher Selbstschutzu w powiecie starogardzkim wg stanu na

listopad 1939 r. Szkoda, że jest tylko jeden schemat organizacyjny. Najwięcej nowych ustaleń dotyczy struktur organizacyjnych niemieckiej administracji. Stąd można byłoby liczyć na więcej schematów organizacyjnych, które ułatwiłyby czytanie pracy. Jako pewien wzór mogę zasugerować schemat *Władze policyjne w GG i dystrykcie warszawskim (stan na 1943 i 1944 r.)*, tutaj w wersji niemieckojęzycznej (źródło: B. Kopka, *Das KZ Warschau. Geschichte und Nachwirkungen*, aus dem Polnischen von Jürgen Hensel, Warszawa 2010, s. 186).

- 6) Jeśli chodzi o korpus pojęciowy dotyczący życia codziennego podczas okupacji w Bibliografii odniósłbym się do podstawowej pozycji do tego tematu – monografii prof. Tomasza Szaroty pt. *Okupowanej Warszawy dzień powszedni. Studium historyczne*, Warszawa 2010. Profesor Szarota jest też autorem artykułu dotyczącego akcji 1005, opublikowany w „Zeszytach Historycznych” 2007, nr 160.

B. Kopka

Powyższe uwagi mają charakter glosy, nie mogą wpłynąć na jednoznacznie pozytywną ocenę dysertacji doktorskiej mgr. Mateusza Kubickiego. Magister poznał się jako wytrawny znawca źródeł historycznych, literatury przedmiotu. W zakończeniu poprawnie sformułował wnioski na podstawie tego co udało mu się odnaleźć w archiwach i literaturze przedmiotu.

Konkluzja. Praca spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim określonych w art. 187 ust. 1–3 Ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 20.07.2018 r. (ze zm.).

Zamość, dn. 14.11.2022 r.

Dr hab. Bogusław Kopka, prof. AZ